

Informator dla tymczasowo aresztowanych, skazanych, ukaranych oraz cudzoziemców

Ten informator ma na celu pomóc zrozumieć Pani/Panu prawa i obowiązki osadzonego w trakcie pobytu w więzieniu. Nie jest możliwe zawrzeć w nim wszystkie informacje związane z faktem odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, zatem jeśli coś jest niejasne należy ZAPYTAĆ funkcjonariusza lub pracownika kadry więziennej. Jeśli sprawa nie jest bardzo pilna - problem należy zgłosić do wychowawcy w oddziale. Jeśli sprawa jest bardzo pilna należy zwrócić się do oddziałowego lub każdego innego funkcjonariusza lub pracownika, którzy są po to, aby pomóc.

PRZYJĘCIE DO JEDNOSTKI

Podczas przyjęcia osadzony ma obowiązek podania swoich danych osobowych (m. in. imienia, nazwiska, daty i miejsca urodzenia, zawodu, koloru oczu, koloru włosów, itp.) i informacji o zmianie tych danych. W celu prawidłowego rozmieszczenia w celach, obowiązkiem osadzonego jest zadeklarowanie się odnośnie do używania wyrobów tytoniowych, podanie informacji o miejscu zameldowania oraz zamieszkania/pobytu (dokładny adres), o uprzednim przebywaniu w zakładach karnych i aresztach śledczych (w jakimkolwiek kraju), o stanie zdrowia. Osadzony ma obowiązek poddania się czynnościom identyfikacyjnym, a w szczególności: sfotografowaniu, oględzinom zewnętrznym ciała, pobraniu odcisków oraz okazaniu innym osobom.

Zdeponowaniu podlegają dokumenty osadzonego, pieniądze oraz wskazane przez personel więzienny przedmioty.

Podczas przyjęcia osadzony ma prawo podać dane osób, z którymi chce utrzymywać kontakt. Tymczasowo aresztowany ma prawo zawiadomić o miejscu swojego aktualnego pobytu osobę najbliższą lub inne osoby, stowarzyszenia, organizacje i instytucje (należy podać adres), a także swojego obrońcę. Tymczasowo aresztowany cudzoziemiec ma ponadto prawo powiadomić o miejscu swojego aktualnego pobytu właściwy urząd konsularny lub przedstawicielstwo dyplomatyczne.

INFORMACJE ISTOTNE DLA OSADZONEGO BEZPOŚREDNIO PO PRZYJĘCIU

Bezpośrednio po przyjęciu osadzony jest umieszczany w celi przejściowej (do 14 dni). Skazany przebywający w celi przejściowej poddawany jest wstępnym badaniom lekarskim, zabiegom sanitarnym oraz profilaktycznemu badaniu radiologicznemu klatki piersiowej, informuje się go o przysługujących prawach i ciężących obowiązkach wynikających z polskiego prawa oraz o ważniejszych kwestiach dotyczących spraw bytowych, bezpieczeństwa oraz dyscypliny. W celi znajduje się porządek wewnętrzny obowiązujący w więzieniu, z którym osadzony zapoznaje się. Osadzony ma prawo spotkać się z wychowawcą.

Niezwłocznie po przyjęciu osadzony jest zapoznawany z drukiem obliczenia okresu wykonania kary.

BEZPIECZEŃSTWO

Jeśli ktoś osadzonemu w celi dokucza, obraża go, używa wobec niego siły fizycznej, osadzony czuje się zagrożony, jest zmuszany do sprzątnięcia, obsługi, są mu zabierane lub używane bez jego pozwolenia rzeczy lub ktoś postępuje w taki sposób wobec innego osadzonego, w każdej chwili należy poinformować o tym funkcjonariusza lub pracownika więzienia. Można to zrobić w trakcie każdego wyjścia poza celę mieszkalną. O każdej porze można wezwać funkcjonariusza poprzez uruchomienie przeznaczonego do tego celu urządzenia przyzywowego, które znajduje się w widocznym miejscu.

PODSTAWOWE OBOWIĄZKI OSÓB POZBAWIONYCH WOLNOŚCI

Podstawowym obowiązkiem osadzonego jest przestrzeganie przepisów, w tym ustalonego w więzieniu porządku wewnętrznego oraz wykonywanie poleceń przełożonych. Podczas pobytu w zakładzie karnym lub areszcie śledczym przełożonymi osadzonego są funkcjonariusze i pracownicy zakładu karnego lub aresztu śledczego, a także osoby kierujące pracą lub innymi zajęciami osadzonego. Do obowiązków osadzonego w szczególności należy:

- poprawne zachowanie się,
- przestrzeganie higieny osobistej i czystości pomieszczeń, z których korzysta,
- niezwłoczne zawiadamianie przełożonych o chorobie własnej oraz zauważonych objawach choroby u innego osadzonego,
- poddawanie się przewidzianym przepisami badaniom, leczeniu, zabiegom sanitarnym, lekarskim czy rehabilitacyjnym,
- wykonywanie pracy (nie dotyczy osób zwolnionych z tego obowiązku na podstawie przepisów prawa) oraz prac porządkowych,
- dbałość o mienie zakładu karnego/aresztu śledczego oraz instytucji, w której osadzony wykonuje pracę,
- poddawanie się czynnościom identyfikacyjnym,
- poddawanie się kontroli (w tym osobistej) w każdym czasie (kontrola może także być poddana cela mieszkalna i wszystkie inne pomieszczenia, także podczas nieobecności osadzonego).

W obecności przełożonych oraz osób wizytujących osadzony przyjmuje postawę stojącą. Osadzonym nie wolno:

- uczestniczyć w grupach nieformalnych,
- używać wulgaryzmów i gwary przestępczej,
- uprawiać hazardu,
- spożywać alkoholu i innych środków odurzających,
- odmawiać przyjmowania posiłków dostarczanych przez administrację w celu wymuszenia określonej decyzji lub postępowania,
- dokonywać samouszkodzeń ciała czy innego rozstroju zdrowia, wykonywać tatuaży,
- kontaktować się z innymi osobami w sposób nie przewidziany przepisami prawa,
- samowolnie zmieniać celi mieszkalnej i wyznaczonego miejsca do spania oraz własnego wyglądu zewnętrznego uniemożliwiającego identyfikację, chyba że uzyska zgodę dyrektora (dotyczy skazanych)

WARUNKI SOCJALNO-BYTOWE

Osadzony ma prawo w szczególności do odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia żywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny.

Osadzony ma prawo do co najmniej trzech posiłków dziennie o odpowiedniej wartości odżywczej, w tym co najmniej do jednego posiłku gorącego. Posiłki te mają uwzględniać zatrudnienie, wiek i stan zdrowia, a w miarę możliwości także wymogi religijne i kulturowe osadzonego. Ma on prawo do napoju zaspokajającego pragnienie wydawanego do każdego posiłku oraz suchego prowiantu wydawanego na czas transportowania.

Skazany biorący udział w czynnościach procesowych poza więzieniem lub innych wymagających konwojowania, któremu nie można z przyczyn technicznych lub organizacyjnych wydać gorącego posiłku otrzymuje żywienie w postaci suchego prowiantu i napoju, z uwzględnieniem wieku skazanego, a w miarę możliwości także wymogów kulturowych i religijnych.

Osadzonemu, po przyjęciu do więzienia, umożliwia się dokonanie pierwszego zakupu nie później niż trzeciego dnia roboczego. Osadzony ma prawo co najmniej trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów żywnościowych oraz innych artykułów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie karnym, za środki pieniężne pozostające w jego dyspozycji w depozycie. W areszcie śledczym oraz zakładach karnych typu zamkniętego i półotwartego obowiązuje system bezgotówkowy. Wszystkie operacje dotyczące obrotu pieniężnego odbywają się bez fizycznego posługiwania się przez osadzonych środkami płatniczymi. Jeżeli osadzony posiada w depozycie zagraniczne środki płatnicze, ma prawo zwrócić się z pisemnym wnioskiem o dokonanie ich wymiany na walutę polską. Czynności tej dokonuje się w banku prowadzącym wymianę zagranicznych środków płatniczych położonym najbliżej siedziby więzienia.

Osadzony ma prawo otrzymać raz w miesiącu paczkę żywnościową, w skład której wchodzi artykuły zakupione za pośrednictwem zakładu karnego. Skazany otrzymuje paczkę żywnościową po złożeniu zamówienia na piśmie po pokryciu kosztów jej przygotowania. Zamówienie takie może również złożyć osoba najbliższa skazanego.

Osadzony może również otrzymać, za zezwoleniem dyrektora, paczki z niezbędną odzieżą, bielizną i obuwiem i innymi przedmiotami osobistego użytku oraz środkami higieny. W paczkach nie mogą być przesyłane artykuły, których sprawdzenie jest niemożliwe bez naruszenia w istotny sposób ich substancji, w opakowaniach utrudniających kontrolę oraz środki łączności, przedmioty i dokumenty, które mogą stanowić zagrożenie dla porządku lub bezpieczeństwa w zakładzie karnym. Paczki podlegają kontroli w obecności osadzonego.

Osadzony ma prawo posiadać w celi dokumenty związane z postępowaniem, którego jest uczestnikiem, artykuły żywnościowe i wyroby tytoniowe, środki higieny osobistej, przedmioty osobistego użytku, zegarek, listy oraz fotografie członków rodziny i innych osób bliskich, przedmioty kultu religijnego, materiały piśmienne, notatki osobiste, książki, prasę i gry świetlicowe. Dyrektor zakładu karnego może zezwolić na posiadanie w celi sprzętu audiowizualnego, komputerowego oraz innych przedmiotów, w tym także podnoszących estetykę pomieszczenia lub będących wyrazem kulturalnych zainteresowań skazanego, jeżeli posiadanie tych przedmiotów nie narusza zasad porządku i bezpieczeństwa obowiązujących w zakładzie karnym. Osadzony nie może posiadać w celi albo przekazywać do depozytu przedmiotów, których wymiary lub ilość naruszają obowiązujący porządek albo utrudniają konwojowanie. Takie przedmioty odsyła się na koszt osadzonego do wskazanej przez niego osoby, instytucji lub organizacji.

Osadzony ma prawo otrzymać do użytku z zakładu karnego odpowiednią do pory roku odzież, bieliznę oraz obuwie, o ile nie korzysta z własnej. W czasie przeprowadzania czynności procesowych, transportowania oraz w innych uzasadnionych wypadkach osadzony korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia, chyba że są one nieodpowiednie ze względu na porę roku lub zniszczone albo jeżeli przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa.

Osadzony ma prawo do warunków niezbędnych do utrzymania higieny osobistej, w szczególności do pościeli oraz innych środków do utrzymania higieny i czystości w celi. Co najmniej raz w miesiącu, osadzonemu umożliwia się ostrzyżenie, co najmniej raz w tygodniu korzystanie z ciepłej kąpieli. Kobieta korzysta co najmniej raz dziennie z ciepłej wody i dwa razy w tygodniu z ciepłej kąpieli.

Osadzonemu przysługuje prawo do niezbędnego dla zdrowia wypoczynku, w szczególności do co najmniej godzinnego spaceru i 8-godzinnego czasu przeznaczonego na sen w ciągu doby.

PORZĄDEK WEWNĘTRZNY

- cisza nocna obowiązuje przynajmniej w godz. 22.00-6.00
- apele poranne i wieczorne odbywają się w celach mieszkalnych, a także w pomieszczeniach, w których przebywają osadzeni zatrudnieni,
- w czasie apelu osadzeni są ubrani i ustawieni w sposób widoczny dla przeprowadzającego apel, zabronione jest uczestniczenie w apelu jedynie w bieliźnie lub piżamie (zasada ta nie dotyczy szpitala i izby chorych),
- czas trwania kąpieli wynosi przynajmniej 10 minut, czas wypływu wody z armatury nie może być krótszy niż 6 minut,
- palenie wyrobów tytoniowych jest dozwolone w celach wyznaczonych dla palących oraz wyznaczonych miejscach,
- osadzony może posiadać w celi: do 9 litrów napojów, artykuły żywnościowe o ciężarze nieprzekraczającym 6 kg, do 10 sztuk przedmiotów kultu religijnego (wymiary nie większe niż 250x150 mm), do 5 sztuk książek (oprócz wypożyczonych z biblioteki zakładu karnego/aresztu śledczego), prasę o łącznej wadze do 0,5 kg,
- zgłoszenia do lekarza są przyjmowane codziennie,
- zamówienia na paczki są przyjmowane w każdym dniu roboczym.

OPIEKA MEDYCZNA

Osadzonym przysługuje bezpłatna opieka medyczna. Dni i godziny przyjmowania przez lekarzy znajdują się w porządku wewnętrznym zakładu karnego/aresztu śledczego. Jeżeli sprawa jest bardzo pilna można zwrócić się do oddziałowego lub każdego innego funkcjonariusza lub pracownika.

KONTAKT Z OSOBAMI BLISKIMI I ZE ŚWIATEM ZEWNĘTRZNYM

Osoby przebywające w polskich zakładach karnych mają prawo do kontaktowania się ze światem zewnętrznym. Więźniowie mogą kontaktować się z osobami bliskimi poprzez korespondencję, rozmowy telefoniczne, paczki, przekazy pieniężne, widzenia. Niektórym więźniom udzielane są przepustki, ale jest to zależne od wielu czynników, z którymi osadzonego zapoznaje wychowawca.

Zakres kontaktu oraz sposoby i procedury jego realizacji wobec skazanych są inne niż wobec tymczasowo aresztowanych. W przypadku skazanych - za realizację kontaktów ze światem zewnętrznym odpowiada dyrektor więzienia. W przypadku osób tymczasowo aresztowanych o kontaktach ze światem zewnętrznym decyduje organ dysponujący (czyli organ prowadzący postępowanie karne – właściwy prokurator lub sąd). Widzenie z tymczasowo aresztowanym jest możliwe po wydaniu przez organ dysponujący zarządzenia o zgodzie na widzenie.

Osadzeni prowadzą korespondencję na własny koszt. Jeśli jednak osadzony nie posiada pieniędzy, ma prawo do dwóch znaczków i kopert miesięcznie (dotyczy przesyłki ekonomicznej). Limitem tym nie są objęte wnioski, prośby, skargi kierowane do organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innych organów państwowych, samorządu terytorialnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, organów powołanych na podstawie umów międzynarodowych praw człowieka oraz przedstawicielem nie będącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez przewodniczącego izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania osadzonego przed tym Trybunałem. Możliwość otrzymania od administracji zakładu znaczków, papieru i kopert na tę korespondencję dotyczy tylko osadzonych nieposiadających środków pieniężnych. Korespondencja tymczasowo aresztowanego jest przesyłana za pośrednictwem organu dysponującego i podlega jego kontroli; inne zasady dotyczą korespondencji urzędowej (szczegóły wyjaśni wychowawca).

Więźniowie obcokrajowcy mogą prowadzić korespondencję z właściwym urzędem konsularnym lub właściwym przedstawicielstwem dyplomatycznym oraz korzystać z widzeń z urzędnikiem

konsularnym lub wykonującym funkcje konsularne pracownikiem przedstawicielstwa dyplomatycznego. Każdorazowo przy wysłaniu korespondencji urzędowej administracja jednostki wydaje osadzonemu potwierdzenie odbioru korespondencji.

Osadzeni mogą korzystać (na swój koszt) z telefonicznych aparatów samoinkasujących w godzinach ustalonych w porządku wewnętrznym. Tymczasowo aresztowany może korzystać z aparatu za zgodą organu do którego dyspozycji pozostaje w celu porozumienia się z obrońcą (pełnomocnikiem, który jest adwokatem albo radcą prawnym), a w uzasadnionych przypadkach z osobą najbliższą. Czas rozmowy telefonicznej jednorazowo nie może przekraczać 5 minut (z wyjątkiem rozmów z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka, organami powołanymi na podstawie umów międzynarodowych praw człowieka oraz przedstawicielem nie będącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez przewodniczącego izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania osadzonego przed tym Trybunałem, chyba że dyrektor wydłuży ten czas w porządku wewnętrznym).

Osadzony ma możliwość otrzymywania przekazów pieniężnych, a także nadawania takich przekazów z własnych pieniędzy.

W jednostkach penitencjarnych istnieje możliwość przeprowadzenia wideorozmowy za pomocą łącza internetowego z rodziną i innymi osobami bliskimi dla skazanego. W pierwszej kolejności możliwość takiego kontaktu udostępnia się skazanym: będącym rodzicami lub opiekunami prawnymi dzieci do lat 15, cudzoziemcom, głuchoniemym, których rodziny lub osoby najbliższe zamieszkują w znaczącej odległości od miejsca ich przebywania lub ich sytuacja rodzinna, zdrowotna lub finansowa uniemożliwia przyjazd na widzenie.

ZACHOWANIE OSADZONEGO A WARUNKI ODBYWANIA KARY

Zachowanie osadzonego, a w szczególności, stosunek do popełnionego przestępstwa, stopień przestrzegania porządku i dyscypliny, stosunek do pracy, zachowanie wobec innych skazanych i przełożonych, będzie poddawane ocenie co najmniej 1 raz w okresie 6 miesięcy przez komisję penitencjarną. Od tej oceny zależy możliwość skierowania do innego typu zakładu karnego, w którym osadzony będzie mógł korzystać z szerszego zakresu uprawnień. Negatywne zachowanie będzie skutkowało skierowaniem do zakładu karnego, w którym osadzony będzie mógł korzystać z mniejszego zakresu uprawnień.

Jeśli osadzony będzie wyróżniał się dobrym zachowaniem może zostać mu przyznana nagroda.

W razie zawinionego naruszenia nakazów lub zakazów wynikających z obowiązujących przepisów osadzony może podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej.

ŚRODKI PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO

Funkcjonariusze Służby Więziennej podczas pełnienia obowiązków służbowych mają prawo do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- 1) wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem;
- 2) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;
- 4) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;

- 5) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniające przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia;
- 6) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego;
- 7) przeciwdziałania niszczeniu mienia;
- 8) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
- 9) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 10) pokonania biernego oporu;
- 11) pokonania czynnego oporu;
- 12) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji.

Środkami przymusu bezpośredniego, które mogą być użyte przez funkcjonariusza Służby Więziennej są: siła fizyczna, kajdanki, pas obezwładniający, kask zabezpieczający, pałka służbowa, wodne środki obezwładniające, pies służbowy, pociski niepenetracyjne, chemiczne środki obezwładniające, cela zabezpieczająca.

Funkcjonariusze podczas pełnienia obowiązków służbowych mają prawo używać psów wyszkolonych do wyszukiwania środków odurzających i substancji psychotropowych lub materiałów wybuchowych albo do tropienia śladów.

Jeżeli środki przymusu bezpośredniego są niewystarczające lub ich użycie ze względu na okoliczności danego zdarzenia nie jest możliwe, funkcjonariusz ma prawo użyć broni palnej.

Z użycia środków przymusu bezpośredniego sporządzana jest stosowana dokumentacja, a w przypadku gdy nastąpiło zranienie lub wystąpiły inne objawy zagrożenia życia lub zdrowia, poszkodowanej osobie udziela się pierwszej pomocy, a w razie potrzeby zapewnia się udzielenie pomocy lekarskiej.

Osadzeni stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa aresztu śledczego/zakładu karnego (niebezpieczni)

W przypadku, gdy osadzony został skazany za przestępstwo popełnione w zorganizowanej grupie przestępczej albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw, lub jeżeli popełnił przestępstwa, w szczególności, zagrażające niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej, porwań samolotu lub statku wodnego albo popełnił przestępstwa ze szczególnym okrucieństwem takie jak zgwałcenie, zabójstwo lub wzięcia zakładnika może zostać zakwalifikowany do kategorii „niebezpiecznych”. Taka kwalifikacja powoduje, że osadzony odbywa karę w specjalnie przystosowanym oddziale lub celi. Przyczyną zakwalifikowania do „niebezpiecznych” może być również między innymi organizacja i aktywne uczestnictwo w buncie w zakładzie karnym, czynna napaść na funkcjonariusza lub pracownika zakładu, bycie sprawcą zgwałcenia, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu albo znęcania się nad innym osadzonym, a także ucieczka z zakładu karnego typu zamkniętego lub jej próba albo podczas konwojowania poza terenem więzienia.

Osadzony powinien wiedzieć, że:

- poddaje się kontroli osobistej przy każdorazowym wyjściu i powrocie do celi,
- może korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, książek i prasy oraz brać udział w spotkaniach religijnych, nauczaniu, zatrudnieniu wyłącznie w oddziale, w którym przebywa,
- widzenia mogą być udzielane w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt - decyzje w tej sprawie podejmuje dyrektor,
- w czasie korzystania z widzeń nie można spożywać artykułów żywnościowych i napojów,
- dalszy pobyt w oddziale lub celi dla „niebezpiecznych” zależy od decyzji komisji penitencjarnej, która co najmniej raz na 3 miesiące weryfikuje decyzję w tym przedmiocie.

WOLNOŚĆ WYZNANIA

W Polsce, a więc także w polskich więzieniach obowiązuje wolność sumienia i wyznania. Zgoda na praktykowanie religii dotyczy tych kościołów i związków wyznaniowych, które działają legalnie na terenie więzienia. Więzienia odwiedzają osoby duchowne. Inicjatywa w tej sprawie należy do tych osób, nie zaś do administracji więzienia. Osoby duchowne mogą spotykać się z więźniami grupowo i indywidualnie. Jeśli religia osadzonego zabrania spożywania konkretnych posiłków, a osadzony chce tej powinności przestrzegać - należy to zgłosić. Administracja doloży wszelkich starań, aby sprostać oczekiwaniom, ale jedynie w zakresie jej możliwości.

CZAS WOLNY

Sposób spędzania czasu wolnego zależy od osadzonego. Nie może on jednak naruszać obowiązującej w więzieniu dyscypliny i porządku. W czasie wolnym można korzystać z urządzeń i zajęć kulturalno - oświatowych i sportowych, radia, telewizji, książek i prasy. Osadzony ma prawo do zaprenumerowania prasy ze swoich środków lub do korzystania z prasy zakupionej przez administrację oraz z księgozbioru biblioteki, która znajduje się w każdej jednostce penitencjarnej. Osadzony może brać udział w zajęciach organizowanych w świetlicy, w zorganizowanych zajęciach sportowych oraz wykonywać twórczość własną, a za zgodą dyrektora zakładu wytwarzać i zbywać wykonane przedmioty. Chęć skorzystania z zajęć kulturalno- oświatowych i sportowych należy zgłosić funkcjonariuszowi oddziałowemu lub wychowawcy. W ramach nagrody udzielonej przez dyrektora osadzony może własnoręcznie wykonany upominek lub prezent zakupiony w więziennej kantynie przekazać wskazanej przez siebie osobie.

NAUCZANIE I SZKOLENIE ZAWODOWE

Osadzony ma prawo do kształcenia i samokształcenia. W 20 więzieniach istnieje możliwość zdobycia lub uzupełnienia wykształcenia na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum, liceum ogólnokształcącego oraz na kwalifikacyjnych kursach zawodowych (po zdaniu egzaminu otrzymuje się dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe na poziomie szkoły zawodowej lub technikum). Ponadto w więzieniach organizuje się kursy przyuczające do wykonywania określonych zawodów. Po ukończeniu kursu absolwent otrzymuje zaświadczenie ułatwiające mu znalezienie pracy w danym zawodzie.

Komisja penitencjarna może pozbawić skazanego, który ukończył 18 rok życia, możliwości nauczania ze szczególnych przyczyn określonych w kodeksie karnym wykonawczym. Wszelkie informacje o możliwości uczęszczania do szkoły oraz zasadach kierowania do nauczania i szkolenia można uzyskać u wychowawcy.

POMOC POSTPENITENCJARNA

Osobom zwalnianym z więzień można udzielić niezbędnej pomocy w znalezieniu zatrudnienia, zakwaterowania oraz w zakresie innych spraw niezbędnych do funkcjonowania po opuszczeniu zakładu. Osobom, które nie dysponują wystarczającymi środkami finansowymi dyrektor zakładu karnego może udzielić pomocy pieniężnej w chwili zwolnienia lub innej pomocy materialnej.

Osadzony może otrzymać pomoc między innymi w formie odzieży, obuwia, artykułów żywnościowych, czy też leków. Osadzony powinien sprawdzić czy posiada niezbędne dokumenty (np.: dowód osobisty, paszport) i czy nie utraciły one ważności. Jeżeli osadzony cudzoziemiec samodzielnie udaje się do miejsca zamieszkania i nikt z osób bliskich nie może mu pomóc, a także nie ma wystarczającej ilości pieniędzy na pokrycie kosztów podróży do miejsca zamieszkania, to powinien skontaktować się z właściwą placówką dyplomatyczną w celu uzyskania dodatkowej pomocy. Pracownicy konsulatu lub ambasady są zobowiązani do udzielenia pomocy w tym zakresie.

Jeżeli wszystkie działania podjęte przez osadzonego i administrację zakładu karnego w trakcie jego pobytu w zakładzie karnym nie przyniosły efektu, w uzasadnionych przypadkach dyrektor jednostki może wyrazić zgodę na udzielenie zapomogi finansowej na zakup biletu w ramach obowiązujących przepisów. Wszystkie osoby zwalniane z więzień mają prawo zwrócić się o pomoc do właściwych dla miejsca zamieszkania ośrodków pomocy społecznej oraz kuratorów działających przy sądach rejonowych.

Jeżeli osadzony cudzoziemiec po wyjściu z jednostki penitencjarnej nie może niezwłocznie powrócić do miejsca stałego pobytu/zamieszkania poza granicami Polski, może ubiegać się o pokrycie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielenie schronienia w ośrodku dla bezdomnych do ustalonego terminu wyjazdu. Kroki w tym zakresie osadzony powinien podjąć również w trakcie odbywania kary poprzez złożenie prośby do dyrektora aresztu śledczego lub zakładu karnego. Numery telefonów i adresy właściwych placówek dyplomatycznych, organów pomocy społecznej, zespołów kuratorskiej służby sądowej, schronisk, noclegowni oraz wszelkie informacje dotyczące pomocy postpenitencjarnej dla skazanych zwalnianych są dostępne u wychowawcy.

DOSTĘP DO INFORMACJI PUBLICZNEJ

W każdej jednostce penitencjarnej znajduje się co najmniej jedno wyznaczone stanowisko komputerowe przeznaczone dla osadzonego, który chce skorzystać z dostępu do informacji publicznej na stronach: www.bip.sw.gov.pl, www.sw.gov.pl, www.e-sady.gov.pl, ip.lex.pl, swaweb1.ms.gov.pl, rcl.gov.pl, dziennikiurzedowe.gov.pl, dziennikustaw.gov.pl, monitor.polski.gov.pl, legislacja.rcl.gov.pl, bip.rpo.gov.pl, brpo.gov.pl.

Szczegółowe informacje w tej sprawie można uzyskać u wychowawcy działu penitencjarnego.

POZYSKIWANIE SZCZEGÓŁOWYCH INFORMACJI W ZALEŻNOŚCI OD POTRZEB

Więcej szczegółów dotyczących zasad postępowania z osadzonymi, praw i obowiązków osadzonych znajduje się w polskich aktach prawnych, przede wszystkim w ustawie *Kodeks karny wykonawczy* oraz w:

- rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności - *które dotyczy osób skazanych*,
- rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania - *które dotyczy osób tymczasowo aresztowanych. W razie potrzeby teksty tych przepisów są udostępniane, a konkretne zapisy mogą być wyjaśniane.*

Osadzony może także zapisać się na rozmowę do dyrektora zakładu karnego/aresztu śledczego oraz do kierowników poszczególnych działów np.

- do działu penitencjarnego - m. in. w sprawach dotyczących ocen zachowania, czasu wolnego czy pomocy postpenitencjarnej,
- do działu ewidencji - m. in. w sprawach dotyczących prawnej podstawy pozbawienia wolności oraz okresu przebywania w zakładzie karnym czy areszcie śledczym,
- do działu kwatermistrzowskiego - m. in. w sprawach dotyczących wyżywienia, wyposażenia celi i innych kwestii socjalno-bytowych.

Osadzony może się także zapisać na rozmowę do innych działów. Jeśli osadzony nie wie, jakiego działu dana sprawa dotyczy - prosi wychowawcę o wskazanie właściwego działu.

PRAWO SKŁADANIA SKARG, PRÓŚB I WNIOSKÓW

Skargi, prośby i wnioski w sprawach związanych z pobytem w warunkach zakładu karnego lub aresztu śledczego należy składać bezpośrednio do dyrektora zakładu karnego lub aresztu śledczego. Sposób i miejsce przyjmowania pisemnych wniosków skarg i prośb przez administrację jednostek penitencjarnych są określone w porządku wewnętrznym obowiązującym w areszcie śledczym/zakładzie karnym.

Wnioski skargi i prośby załatwiane są bez zbędnej zwłoki, nie później niż w terminie 14 dni. W uzasadnionych przypadkach (po pisemnym zawiadomieniu osoby wnoszącej skargę, prośbę lub wniosek) termin ten może zostać przedłużony. Przepisem szczegółowym w tym zakresie są przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U 2013, poz. 647).

Skargi załatwiają:

1. Dyrektor zakładu karnego/aresztu śledczego, – jeżeli skarga jest do niego adresowana, dotyczy postępowania funkcjonariusza lub pracownika, nie dotyczy jego bezpośrednich decyzji.
2. dyrektor okręgowy Służby Więziennej, – jeżeli skarga dotyczy pracy, działalności nadzorowanego przez niego zakładu karnego lub aresztu śledczego,
3. Dyrektor Generalny Służby Więziennej lub osoba przez niego wyznaczona, jeżeli skarga dotyczy działalności okręgowego inspektoratu Służby Więziennej,
4. Minister Sprawiedliwości lub osoba przez niego wyznaczona, jeżeli skarga dotyczy działalności Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

Skargi, wnioski i prośby: zawierające wyrazy i zwroty wulgarne (potocznie przekleństwa), obelżywe oraz gwarę przestępczą, oparte na wielokrotnie powtarzanych okolicznościach i zdarzeniach poprzednio już wyjaśnionych oraz niezawierające uzasadnienia żądań w sposób umożliwiający ich rozpoznanie mogą być pozostawione bez rozpoznania (niezałatwione).

Osoby przebywające w zakładach karnych i aresztach śledczych mają również prawo do składania skarg do sędziego penitencjarnego oraz zaskarżenia w trybie art. 7 § 1 kkw do sądu penitencjarnego decyzji dyrektora aresztu śledczego, dyrektora zakładu karnego, dyrektora okręgowego Służby Więziennej i Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z powodu jej niezgodności z prawem. Ten tryb wniesienia skargi wymaga od skarżącego wyraźnego wskazania, że podjęta w jego sprawie decyzja jest niezgodna z prawem. Skierowania skargi w terminie 7 dni od daty doręczenia lub ogłoszenia decyzji do właściwego (dla miejsca usytuowania zakładu karnego lub aresztu śledczego) sądu penitencjarnego za pośrednictwem w dyrektora zakładu karnego/aresztu śledczego, który wydał decyzję.

MIĘDZYNARODOWE ŚRODKI PRAWNE OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA POZBAWIONEGO WOLNOŚCI

Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu obejmuje każde państwo, które jest stroną Konwencji Praw Człowieka. Sygnatariuszem tej Konwencji jest także Polska, co w praktyce oznacza możliwość wnoszenia skarg do Trybunału przez każdą osobę pozbawioną wolności w Polsce.

Składając skargę do Trybunału w Strasburgu należy przestrzegać procedury jej składania, pamiętając w szczególności, że:

- skarga musi być złożona przez osadzonego, jako osobę pokrzywdzoną (nie jest więc dopuszczalna skarga złożona na rzecz innych osób, skarga nie może też być anonimowa),
- istnieje obowiązek wyczerpania krajowej drogi sądowej, muszą więc zostać przez osadzonego wyczerpane wszystkie środki,
- skarga musi być złożona w terminie 6 miesięcy od podjęcia prawomocnej decyzji w sprawie osadzonego.

Należy również pamiętać, że skarga powinna przedstawiać krótki opis sprawy, wskazywać naruszone prawo, informować o wykorzystanych wszystkich środkach odwoławczych, przedstawiać także wydane decyzje w sprawie z krótką informacją o nich.

Osadzony może skorzystać z prawa złożenia skargi do Komitetu Praw Człowieka w Genewie (KPC). Skargę do KPC w Genewie może złożyć każda osoba podlegająca jurysdykcji państwa - strony Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 16.12.1966 r., która twierdzi, iż stała się ofiarą naruszenia przez to państwo jednego lub kilku praw przyznanych w Pakcie. Sygnatariuszem tego Paktu jest także Polska, Przy składaniu skargi do KPC w Genewie należy przestrzegać procedury jej składania. W szczególności należy pamiętać, że warunkiem złożenia skargi do KPC w Genewie jest podanie swoich danych osobowych (KPC w Genewie nie rozpatruje skarg anonimowych) oraz wyczerpanie przez osadzonego wszystkich dostępnych krajowych środków prawnych.

Listy zawierające skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz do Komitetu Praw Człowieka w Genewie należy kierować na adresy:

The Registrar European Court of Human Rights Council of Europe F-67075 Strasbourg	The Human Rights Committee c/o Centre for Human Rights United Nations Office at Geneva 8-14 avenue de la Paix 1211 Geneve 10 Switzerland
--	--

WARUNKOWE PRZEDTERMINOWE ZWOLNIENIE I PRZERWA W KARZE

Zasady udzielania warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia części kary pozbawienia wolności określa kodeks karny, zaś podstawy odwołania zawarte są w kodeksie karnym wykonawczym. Chcąc skorzystać z warunkowego przedterminowego zwolnienia należy spełnić wymagany dla danego skazanego warunek odbycia części kary, a mianowicie:

- skazanego można warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary,
- skazanego w warunkach recydywy zwykłej - po odbyciu dwóch trzecich kary,
- skazanego w warunkach recydywy wielokrotnej - po odbyciu trzech czwartych kary,
- skazanego na karę 25 lat pozbawienia wolności - po odbyciu 15 lat kary,
- skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności - po odbyciu 25 lat kary,
- w indywidualnych przypadkach sąd wydając wyrok skazujący może zaostrzyć powyższe wymagania czasowe.

Jeśli osadzony spełnił warunek odbycia części kary, to może zostać zwolniony, ale tylko wtedy, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po popełnieniu przestępstwa i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, iż po zwolnieniu będzie przestrzegał porządku prawnego.

O warunkowym zwolnieniu orzeka sąd penitencjarny, w którego okręgu osadzony przebywa, jako skazany.

Wniosek o warunkowe zwolnienie może zostać złożony przez samego skazanego, a także przez obrońcę, dyrektora zakładu karnego, zawodowego kuratora sądowego oraz prokuratora. W razie odmowy udzielenia warunkowego zwolnienia przysługuje zażalenie w terminie 7 dni od daty

ogłoszenia lub doręczenie osadzonemu postanowienia, do sądu, który wydał zaskarżone postanowienie. Wnosząc o warunkowe przedterminowe zwolnienie należy uiścić opłatę sądową. Osadzony nie posiadający środków finansowych może złożyć prośbę do sądu o możliwość zwolnienia z tej opłaty.

Przerwę w wykonaniu kary pozbawienia wolności określają przepisy kodeksu karnego wykonawczego.

O udzieleniu przerwy decyduje sąd penitencjarny, w którego okręgu skazany przebywa. Do skorzystania z przerwy w karze konieczne jest spełnienie przez osadzonego określonych prawem warunków. Sąd musi udzielić skazanemu przerwy w przypadku:

- choroby psychicznej skazanego,
- innej ciężkiej choroby uniemożliwiającej wykonywanie kary pozbawienia wolności. Sąd może udzielić skazanemu przerwy jeżeli przemawiają za tym ważne względy: zdrowotne (np. zabieg medyczny), rodzinne (np. choroba członka rodziny), osobiste (np. ważne sprawy zawodowe).

Wniosek o udzielenie przerwy w karze skazany może złożyć sam, a także obrońca, prokurator, zawodowy kurator sądowy oraz dyrektor zakładu karnego. Sąd orzeka o udzieleniu przerwy w karze, w formie postanowienia, na które przysługuje zażalenie w terminie 7 dni od daty ogłoszenia lub doręczenia postanowienia do sądu, który wydał zaskarżone postanowienie.

PRZEKAZANIE ORZECZENIA O SKAZANIU NA KARĘ POZBAWIENIA WOLNOŚCI DO WYKONANIA ZA GRANICĄ

Cudzoziemiec prawomocnie skazany przez sąd polski może ubiegać się o wykonanie orzeczonej wobec niego kary pozbawienia wolności w państwie obcym. W tym zakresie mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego, które regulują zasady:

- przejęcia i przekazania orzeczeń do wykonania,
- wystąpienia do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności.

Przepisów Kodeksu postępowania karnego nie stosuje się, jeżeli umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, stanowi inaczej.

W pierwszym przypadku, organem, który może wystąpić z wnioskiem o przejęcie cudzoziemca, prawomocnie skazanego przez sąd polski na karę pozbawienia wolności podlegającą wykonaniu, jest Minister Sprawiedliwości. Wniosek kierowany jest do właściwego organu państwa, którego skazany jest obywatelem. Wniosek musi być poprzedzony wydaniem przez właściwy sąd postanowienia w przedmiocie dopuszczalności przekazania orzeczenia do wykonania za granicą, zgodą skazanego na przekazanie oraz oceną, że czyn który był podstawą skazania w Polsce, stanowi przestępstwo także według prawa państwa, którego skazany jest obywatelem. O przejęcie cudzoziemca może wnosić także właściwy organ państwa obcego.

W drugim przypadku, w razie prawomocnego orzeczenia przez sąd polski wobec cudzoziemca kary pozbawienia wolności podlegającej wykonaniu, sąd okręgowy, w którego okręgu wydano orzeczenie, za zgodą skazanego, może wystąpić o wykonanie orzeczenia bezpośrednio do właściwego sądu lub innego organu państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Przekazanie następuje przede wszystkim w oparciu o przesłankę obywatelstwa skazanego. Do przesłanek wszczęcia powyższej procedury należy także przekonanie, że przekazanie orzeczenia do wykonania pozwoli w większym stopniu zrealizować wychowawcze i zapobiegawcze cele kary. Właściwy do orzekania w przedmiocie przekazania orzeczenia do wykonania jest sąd okręgowy, natomiast wniosek w kwestii wystąpienia może zostać złożony również przez skazanego oraz właściwy sąd lub inny organ państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Należy również wskazać, że przepisy kodeksu postępowania karnego przewidują wyjątki od wymogu uzyskania zgody skazanego na przekazanie.

WNIOSEK O NADANIE STATUSU UCHODźCY

Cudzoziemcy przebywający w zakładach karnych i aresztach śledczych obawiający się powrotu do kraju pochodzenia mają prawo do składania wniosków o nadanie statusu uchodźcy. Wniosek taki składa się pisemnie, za pośrednictwem komendanta oddziału Straży Granicznej albo komendanta placówki Straży Granicznej obejmującego terytorialnym zasięgiem działania siedzibę zakładu karnego/aresztu śledczego. We wniosku osadzony powinien zawrzeć swoje dane osobowe (nazwisko, imię, datę urodzenia, obywatelstwo) oraz podać język (języki) w jakim się porozumiewa. Wszelkie informacje w tej sprawie można uzyskać od kierownika działu penitencjarnego.